

ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ВІДКРИТІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БАГАТОПРОФІЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Калініна Людмила Миколаївна¹

Мосякова Ірина Юліївна²

¹Інститут педагогіки НАПН України

*²Центр творчості дітей та юнацтва «Шевченківець»
Україна*

У різних галузях наук існують різні підходи та наявні багаточисленні визначення поняття «модель» та «моделювання». За визначенням класиків менеджменту М. Мескона, М. Альберта і Ф. Хедоурі «модель – це форма представлення реальності. Зазвичай модель спрощує реальність або представляє її абстрактно. Моделі полегшують розуміння труднощів реальності» [8, с. 47]. У процесі дослідження обрано форму моделі – концептуальну, в основі якої концептуальні ідеї, положення «наукові підходи, процеси, дії суб'єктів управління, на основі яких буде охарактеризовано» [3, с. 287] об'єкт моделювання – система управління закладом позашкільної освіти (надалі ЗПО). У процесі побудови моделі було дотримано таких вимог як чіткість, простота, подібність моделі об'єкту пізнання, раціональність і доцільність визначення структурних компонентів умов функціонування.

Застосування системного підходу надало змогу здійснити декомпозицію цілісності системи закладів позашкільної освіти на її головні структурні складники, визначити їх роль, завдання, функції, причинно-наслідкові зв'язки між ними, що забезпечують стабільне функціонування складноструктурованої соціально-педагогічної системи – закладу позашкільної освіти, а також систем, які їй іманентно притаманні – управління та практична управлінська діяльність щодо досягнення поставленої стратегічної мети – забезпечення якісної позашкільної освіти.

Педагогічні системи, як відомо, поділяються на: регіональні педагогічні системи, що складаються як специфічні соціальні комплекси, що охоплюють усі навчальні, розвивальні та виховні системи того чи іншого регіону; системи виховання в мікрорайоні, до яких уходять сім'я, дошкільні, шкільні і позашкільні заклади освіти, засоби масової інформації, різноманітні громадські організації; системи виховання в закладі освіти, конкретна характеристика якої визначається функціями даного закладу; системи виховання в первинному колективі; функціональні (часткові) виховні системи, що реалізують якийсь один напрям виховної діяльності (система естетичного, фізичного, громадянського, патріотичного, морального, трудового, економічного, інтелектуального, спортивного виховання та ін.).

Наведені вище педагогічні системи відрізняються діапазоном вирішення освітніх завдань, специфікою контингенту вихованців (учнів), слухачів, але всі вони розвиваються відповідно до таких закономірностей: 1. Кожна педагогічна система має генеральну стратегічно орієнтовану внутрішню мету, у якій знаходять своє вираження причинно-наслідкові зв'язки, що визначають напрям розвитку даної системи і забезпечують відносну сталість елементів її

структури; 2. Усі її компоненти знаходяться у неподільній єдності так, що посилення або послаблення хоч одного з них помітно відбивається на стані функціонування всієї системи в цілому; 3. На формування і розвиток систем, їх характерні ознаки, суттєво впливає навколишнє середовище.

Заклади позашкільної освіти у цьому дослідженні розглядаємо як відкриті соціально-педагогічні системи, цілеспрямовані і такі, що мають ознаки адаптивних систем оскільки взаємодіють з зовнішнім і внутрішнім середовищем, що самоорганізуються та ті, що розвиваються, оскільки вони відповідають характерним ознакам соціально-культурних систем, які достатньо повно охарактеризовані в теорії педагогіки такими вченими як: С. Гончаренко [1], В. Кремень [4; 5], В. Маслов [6; 7], Н. Ничкало [11], С. Сисова [12], Л. Калініна [2, с.12-15], О. Топузов [13] та ін. заклад позашкільної освіти як складноструктуровану систему представлено на рис. 1.

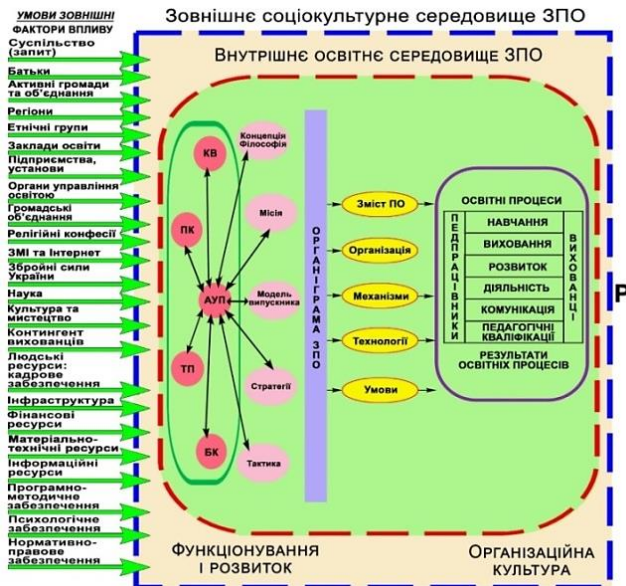


Рис. 1. Заклад позашкільної освіти як відкрита соціально-педагогічна система

Примітки:

1. ЗПО – заклад позашкільної освіти.
2. ПО – позашкільна освіта.
3. АУП – адміністративно-управлінський персонал.
4. КВ – колектив вихованців.
5. ПК – педагогічний колектив.
6. ТП – технічний персонал.
7. БК – батьківський комітет.
8. Р – результат.

Відкритість ЗПО знаходить прояв, насамперед, у взаємозв'язку з навколишнім середовищем, оскільки визначена просторовими, тимчасовими і функційними відносинами ЗПО з об'єктами і суб'єктами зовнішньої дійсності. У зв'язку з цим взаємодія закладу позашкільної освіти з іншими соціальними системами, які також є відкритими або напіввідкритими, може бути організована у вигляді діалогу, полілогу на партнерсько-довірчих засадах. Це, у свою чергу, приводить до перетворення загального простору, єдиного для даної «події». Тому важливо, щоб заклад став відкритим соціокультурним центром і вирішував завдання як включення соціуму в педагогічне середовище, так і включення вихованців (учнів), слухачів безпосередньо в соціум ЗПО.

Структурно ЗПО як відкрита соціально-педагогічна система складається з: множини взаємопов'язаних компонентів (елементів), які утворюють цілісність, стійку єдність із зовнішнім і внутрішнім середовищем, мають інтегративні властивості та закономірності взаємодії; зовнішнього і внутрішнього соціокультурного середовища. Дослідження учених доводять, що внутрішня психологічна організація дитини адекватно і найкраще може бути розкрита тільки в контексті аналізу всієї системи середовища, що впливає на дитину [14]. Тому у керівників і дослідників виникає потреба у розгляді зовнішнього соціокультурного середовища та внутрішнього середовища ЗПО.

Базуючись на середовищному підході в процесі дослідження було враховане обґрунтоване зарубіжними ученими М. Альбертом, М. Месконом, Ф. Хедоурі, Ф. Котлером положення, що макросередовище, яке включає вплив політичних, економічних, технологічних, ринкових і технологічних факторів, факторів соціальної поведінки є загальним для усіх організацій і для закладів позашкільної освіти також [8, с. 274-276].

З позиції системного підходу зовнішнє макросередовище ЗПО розглядаємо як мегасистему, що утворена з таких компонентів як культурне середовище, демографічне середовище, соціальне середовище, фінансово-економічне середовище, правове середовище, особистісно-психологічне середовище, техніко-технологічне середовище, природне середовище та представлено сукупністю зовнішніх факторів, які впливають на діяльність ЗПО, як соціально-педагогічну систему та об'єкт управління.

Фактори впливу на ЗПО представлено на рис. 1:

1. Суспільство (для суспільства позашкільна освіта – це одна найефективніших інвестицій у найближче і віддалене майбутнє);

2. Батьки (входять до складу органів батьківського самоврядування. Для них позашкільна освіта – це безпечна і змістова зайнятість дітей у вільний від навчання час у відповідних закладах, де забезпечується їхнє навчання, виховання, розвиток, соціалізація і допомога в підготовці до самостійного, відповідального життя);

3. Активні громади та об'єднання (відповідно до концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні формуються об'єднані територіальні громади (ОТГ));

4. Регіони (регіональний рівень управління забезпечує розвиток системи освіти в окремому регіоні, саме на цьому рівні створюють умови для

впровадження й реалізації освітніх нововведень у практику позашкільного чи позаурочного навчання й виховання, здійснюють пошук доцільних механізмів управління цими процесами) [10, с. 18–26];

5. Етнічні групи (зберігають традиційні елементи побутової культури, діалектні відмінності в мові та складають історико-культурну спільність. [за матеріалами Вікіпедії];

6. Заклади освіти (система позашкільної освіти представлена: державними, комунальними, приватними закладами, іншими закладами освіти як центрами позашкільної освіти);

7. Підприємства, установи (представники підприємств, установ, організації беруть участь у здійсненні освітнього процесу);

8. Органи управління освітою (центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти);

9. Релігійні конфесії (у більшості державних і комунальних закладів позашкільна освіта має світський характер);

10. ЗМІ та мережі Інтернет (оновлення парадигми освіти, розроблення освітніх технологій, запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, підключення до мережі Інтернет, підготовка нових концепцій управління є чинниками, що суттєво впливають на діяльність закладів позашкільної освіти) [2];

11. Збройні сили України (підтримують реалізацію військово-патріотичного напрямку діяльності закладу позашкільної освіти);

12. Наука (сприяє реалізації в закладі позашкільної освіти двох напрямів – науково-технічного та дослідницько-експериментального);

13. Культура і мистецтво (представлені в закладах позашкільної освіти двома напрямками – художньо-естетичним та мистецьким);

14. Контингент вихованців (представлений вихованцями (учнями) і слухачами);

15. Людські ресурси (кадрове забезпечення ЗПО педагогічними працівниками та іншими спеціалістами, що залучені до освітнього процесу);

16. Інфраструктура (у системі позашкільній освіті нині потребує якісних змін відповідно до сучасних вимог);

17. Фінансові ресурси відповідно до Закону України «Про державний бюджет України на 2018 рік» розподіл коштів освітньої субвенції між місцевими бюджетами вперше здійснюється за Формулою, яка враховує всі ключові параметри – обсяги бюджетної забезпеченості одного здобувача освіти, контингент вихованців, навчальні плани, наповнюваність груп по кожному з регіонів та інше.

18. Матеріально-технічні ресурси (включають приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває у власності закладу позашкільної освіти або в повному господарському віданні, оперативному управлінні, орендоване чи надане закладу позашкільної освіти засновником (власником);

19. Інформаційні ресурси (передбачають забезпечення: доступу до мережі Інтернет із застосуванням Wi-Fi або інших бездротових технологій в основних навчальних, лабораторних, бібліотечних приміщеннях закладів

позашкільної освіти; навчальними матеріалами; вітчизняними і закордонними фаховими періодичними виданнями у друкованому та електронному доступі; доступу до баз даних англійських періодичних наукових видань; наявності офіційного веб-сайту закладу позашкільної освіти з основною інформацією про його діяльність, зокрема веб-сторінок навчальних дисциплін із розміщеними на них навчально-методичними матеріалами);

20. Програмно-методичне забезпечення (для організації освітнього процесу – навчальні та розвивальні комп'ютерні програми, електронні довідники, мультимедійні енциклопедії; інформаційні ресурси позашкільної установи – єдина база даних, навчально-методичні банки даних, мультимедійні навчальні розробки, сховище документів, веб-сайт) [9, с. 47];

21. Психологічне забезпечення (освітній процес у закладах позашкільної освіти сприяє формуванню психічних якостей творчої особистості, її темпераменту, властивостей нервової системи);

22. Нормативно-правове забезпечення.

Головними факторами впливу зовнішнього середовища на ЗПО в контексті макросередовища є: специфіка культурного, соціально-економічного та політичного розвитку країни; особливості законодавчо-правових засад у сфері освіти, державна освітня політика; традиції та цінності в системі освіти; стан розвитку науки та її здобутки; світові тенденції розвитку науки та освіти та ін. Якщо окреслені вище фактори впливу зовнішнього середовища є загальними для усіх закладів позашкільної освіти у мережі, то фактори впливу внутрішнього середовища – мікросередовища ЗПО – є специфічними для конкретного закладу позашкільної освіти або ЗПО певного типу або закладу позашкільної освіти певної форми власності.

Щодо внутрішнього освітнього середовища ЗПО, то воно представлене, з однієї сторони, функціонуванням і розвитком, забезпечення якого покладається на адміністративно-управлінський персонал, колектив вихованців, педагогічний колектив, технічний персонал, батьківський комітет. Саме на них покладається відповідальність за розроблення і реалізацію концепції (філософії) закладу позашкільної освіти, його місії, моделі випускника, стратегічного набору й тактики реалізації. З іншої сторони склад внутрішнього освітнього середовища ЗПО визначається організаційною культурою, формування і розвиток якої покладається на педагогічних працівників і вихованців, від яких залежить освітній процес – навчання, виховання, діяльність, комунікації, цінності, ставлення, розвиток та його результати.

До факторів впливу внутрішнього середовища ЗПО віднесено: освітня політика органів місцевого самоврядування; соціокультурна інфраструктура району, в якому розташований заклад позашкільної освіти та власна інфраструктура ЗПО; культурний рівень населення регіону і району; стан соціально-економічного розвитку району та процеси фінансової децентралізації в районі, де знаходиться ЗПО; потенційні можливості та потреби вихованців (учнів), слухачів ПО; можливості формування контингенту вихованців (учнів), слухачів і педагогічного колективу креативних професіоналів і ін.

Система управління є іманентно притаманним компонентом ЗПО як відкритої соціально-педагогічної системи, що потребує моделювання відповідно до завдань дослідження та врахування факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ, структурованих за їх приналежністю до сфер виникнення. Їх урахування в процесі управління ЗПО надає змогу забезпечити його ефективність та культуровідповідність й креативність діяльності за напрямками позашкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ "Вінниця". 2008. 278с.
2. Калініна Л. М. Загальноосвітній навчальний заклад як соціально-педагогічна система і об'єкт педагогічної дійсності. Рідна шк. 2009. № 5–6. С. 12–17.
3. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом: дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: [спец.] 13.00.06 «Теорія та методика управління освітою» / Калініна Людмила Миколаївна; [наук. кер. В. І. Маслов]; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менеджменту освіти». К., 2008. Т.1. (рукопис). 472 с. Т.2 (додатки). 174 с.
4. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер. 2008. 1040 с.
5. Кремень В. Г. Категорії «простір» і «середовище»: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 2. С. 3 – 15.
6. Маслов В. І. Наукові основи та функції управління загальноосвітніми навчальними закладами : навчальний посібник . Тернопіль : Астон. 2007. 150 с.
7. Маслов В. І. Організаційні механізми державно-громадського управління загальноосвітніми навчальними закладами в умовах модернізаційних змін [Електронний ресурс] : посібник / В. І. Маслов, Л. М. Калініна. – К. : Педагогічна думка. 2014. 117 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/707424/>
8. Мескон М. Х. Основи менеджмента: пер. с англ. М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. М. : Дело. 1994. 702 с.
9. Міленін В. М. Інноваційна модель виховного простору сучасного позашкільного навчального закладу : посібник. Київ. 2013. 160 с.
10. Могілевська В. М. Розвиток позашкільної освіти : інноваційні підходи до управління галуззю на регіональному рівні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 48 (101). С. 18–26.
11. Ничкало Н. Г. Професійна педагогіка у контексті розвитку людського капіталу. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2010. № 23. С. 27-33.
12. Сисоева С.О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального суспільства світу : монографія. Хмельницький : ХГПА. 2008. С. 7.

13. Топузов, О.М. Організаційні стратегії як детермінанти розвитку організаційної культури. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку організаційної культури загальноосвітнього навчального закладу в інформаційному суспільстві», 10 квітня, 2014 р. / [за заг. ред. О. М. Топузова]. Ін-т педагогіки, НАПН України. К. : Педагогічна думка. 2015. С.4–17.
14. Шамова Т. И., Давыденко Т. М. Управление образовательным процессом в адаптивной школе. Москва : Центр «Педагогический поиск». 2001. 384 с.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО САМООЦІНКИ

старший викладач¹, магістрант² Сидоренко Юлія Вікторівна

¹Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»

*²Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманов
Україна*

Оцінювання навчальних досягнень учнів є невід'ємною складовою освітнього процесу. Тому концептуальні зміни у вітчизняній освітній системі неможливі без перегляду й реалізації нових підходів до оцінювання навчання учнів. Саме тому, однією із складових діагностики навчальних досягнень учнів на уроках є оцінювання.

Розвиток сучасного освітнього процесу в напрямі формування компетентностей зумовлює перегляд основних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів. Звичні тести і контрольні роботи, які здебільшого зосереджуються на тому, чоґ НЕ знають чи НЕ вміють робити учні, відходять у минуле, на перший план виходять методи і форми оцінювання, які зосереджуються на протилежному – що знають і що вміють робити учні.

Класичним визначенням категорії «оцінювання», у світовій практиці, є визначення новозеландського вченого К.Е. Бібі, який трактує оцінювання як «систематичне збирання і тлумачення фактів, за яким йде наступний етап – судження про їхню цінність і відповідне планування подальших дій» [1, с.45-47]. Взагалі, оцінювання виконує цілий ряд функцій в навчальному процесі: контролююча, навчальна, діагностико-коригуюча, стимулюючо-мотиваційна, розвивальна, виховна та функція управління процесом навчання.

Аналіз сучасних поглядів науковців країн ЄС на оцінювання навчальних досягнень учнів свідчить про зміни в теорії і практиці галузі педагогіки у контексті акцентування особистісно-орієнтованого навчання, а саме визнання так званої формувальної функції оцінювання, яка в науково-педагогічній літературі трактується як формувальне оцінювання. При цьому під формувальним оцінюванням розуміють інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптувати процес навчання [1, с.50-57].